

Toimittaja Risto Jussila. Puh. 040 5119526, sähköposti risto.s.jussila@gmail.com.
 Historian Ystävien Liiton kotisivut <http://www.historianyst.fi>. Vammalan Kirjapaino Oy.

Suomi muka- kaiken ulkopuolella? Ei todellakaan

■ Usein esitetään, että Suomi elää ja on elänyt eristäytyneenä muusta maailmasta. Vieraat ajatukset tulevat hitaasti Suomeen, eikä niistä juuri välitetä. Kesäkuinen Lahden kansanopiston ja Historian Ystävien liiton perinteinen kesäseminaari todisti kuitenkin kaikki muut ajatukset vääräksi.

Seminaari järjestettiin 30. kerran. Teemana oli Suomi kansainvälisten kulttuurivaikutteiden kohtauspaikkana. Äkkiseltään seminaarin esitykset vaikuttivat jotenkin irrallisilta. Pian kuitenkin huomasi, että tilaisuuden puuhamiehet **Ville Marjomäki** ja **Ilkka Nummela** olivat luoneet hienon ohjelman: kaikki esitykset vahvistivat näkemystä, että Suomi on jo pitkään ollut ulkomaisten ajatusten kohtauspaikka. Selväksi tuli, että menneisyys vaikuttaa vahvasti nykypäivään.

Esitykset eivät tuoneet esiin mitään mullistavia uusia tutkimustuloksia. Useimmat saivat kuitenkin esityksistä sekä uutta tietoa että uusien näkökulmien avulla syntyy-

Tarmo Kunnas.

nyttä toisenlaista ja uutta kokemusta. On mahdotonta referoida kaikkia hienoja esityksiä. Otankin esiin tässä vain muutamana.

En ollut lukenut professori emeritus **Tarmo Kunnaksen** viime vuonna ilmestynyttä teosta *Fasismien lumo*. Siksi monet yksityiskohdat Kunnaksen vauhdikkaasta luennosta tulivatkin minulle täysin uusina tietoina. Esimerkiksi en tiennyt, että nuoret ruotsinkieliset ylioppilaat toivat fasismien aatetta Suomeen jo ennen kansallissosialistien valtaannousua Saksassa. Hiljalleen myös suomenkielisellä puolella tuli esiin samanmielisiä. Kunnas mainitsi mm. professori Rolf Nevanlinnan nimen. Mutta mitä oli fasismi? Kunnaksen mukaan se oli lähinnä vain sitä, mistä Benito Mussolini puhui ja mitä hän teki.

– Fasismi on kuin tavaratalo, josta kukin voi valita, mitä haluaa, tiivistä Kunnas.

Merkittävä ulkomaisten aatteiden levittäjä Suomessa oli **Olavi Paavolainen**. Tutkija **Ville Laamasen** väitöskirja Paavolaisen roolista tarkastettiin vuoden alussa Turun yliopistossa. Laamasen mukaan Paavolaisella oli uusien aatteiden välittäjänä karismaa ja kykyä erottaa. Hän matkusti itseksensä ja tarkkaili ulkomaailmaa. Mitään laajaa verkostoa hän ei luonut.

On kysytty, että oliko Paavolainen edes vähän natsi. Laamasen mielestä tämä on väärin asetettu kysymys. Matkoillaan Paavolainen halusi hakea vain uutta. Neuvostoliittoon tekemällään matkallakin hän halusi saada kokonaisnäemyksen maasta ja verrata sitä Saksaan.

Matemaatikko ja tiedehistorian tuntija dosentti **Osmo Pekonen** on perehtynyt ranskalaisten rooliin Pohjolassa ja etenkin Lapissa. Komediakirjaillija **Regnard** teki jo 1600-luvun lopulla retken Lappiin. Hänen tuomionsa oli jyrkkä: lappalainen muistuttaa ihmistä enem-

män kuin mikään apina. Onneksi sentään lappalaiset naiset olivat ”vieraanvaraisia” ranskalaisia kohtaan.

Pekonen on kirjoittanut kirjan ranskalaisten astemittauksesta Lapissa Tornionjoen jäällä 1700-luvulla. Minullekin aihe oli jossain määrin tuttu. Mutta syytä kyseiseen mittaukseen en ollut tiennyt. Taustalla oli **Isaac Newtonin** väittäminen, että maapallo on litistynyt. Ranskalaiset eivät uskoneet Newtonin teoriaan, jonka mukaan en-

Kaukomatkalle Persiaan

Historian Ystävien seuraava kaukomatka lähestyy. Matka suuntautuu ensi huhtikuussa Persiaan eli nykyiseen Iraniin. Kohteina maassa ovat mm. Teheran, Isfahan, Pasargadai, Persepolis ja Shiraz.

Tarkoituksena on tehdä kaksi 25 hengen ryhmän matkaa. Kummankin ryhmän matka kestää kymmenen päivää, ja niillä on sama ohjelma. Ensimmäisen ryhmän matka alkaa alustavien tietojen mukaan perjantaina 10. huhtikuuta ja toisen perjantaina 24. huhtikuuta.

Jos matkaa kohtaan ilmenee yhtä suurta kiinnostusta kuin viime vuonna toteutettuun Marokon-matkaan, on nytkin varauduttu matkan järjestämiseen myös kolmannelle ryhmälle.

Historian Ystävien ilmestyessä matkasta, sen ohjelmasta, hinnasta ja ilmoittautumisesta on jo saatu tarkkoja tietoja. Tätä kirjoitettaessa tietoja ei vielä ollut saatavissa.

Historian Ystävien liitto järjestää joka vuosi lähimatkan ja matkan johonkin eurooppalaiseen kohteeseen. Kaukomatka on ohjelmassa noin puolentoista vuoden välein.

Kaukomatkoja on tehty vuosein kuluessa Kiinaan, Intiaan, Meksikoon ja samalla Kuubaan, Indokiinaan eli Vietnamiin, Kamputseaan ja Laosiin, Egyptiin, Silkkiteille Uzbekistaniin sekä syksyllä 2010 Jordaniaan ja Siinaille, jossa tutustuttiin myös Petraan ja Siinalla vanhaan Pyhän Katariinan luostariin. Kaukaasian retki tehtiin vuonna 2012, jolloin tutustuttiin Georgiaan ja Armeniaan. Syksyllä 2013 oli vuorossa retki Marokkoon

simmäisen asteen meridiaanikaari on 110 kilometrin matkalla pohjoisessa pidempi kuin Ranskassa. Astemittaus osoitti, että Newton oli oikeassa. Mahtoi arrogantteja ranskalaisia potuttaa. Tämä ei kuitenkaan ollut Pekosen luonnehdinta.

Professori **Martti Häikiö** kysyi esityksessään, että oliko Suomen itsenäistyminen vuonna 1917 satuman ansiota. Hän arveli, että enemmän tai myöhemmin Suomen kansa olisi vaatinut itsenäisyyttä. Jo vuonna 1905 oli työväenliikkeen sisällä syntynyt ajatus valtiollisesta vapaudesta. Joka tapauksessa hänen mielestään itsenäistyminen ei ollut mitenkään itsestään selvää vuonna 1917.

Mutta mikä oli kenraali **Mannerheimin** rooli itsenäistymisproses-

sisä? Oliko Mannerheim Suomen itsenäisyyden ajaja vai keisarinvalan palauttaja? Näihin kysymyksiin Häikiö ei suoraan vastannut. Hän kuitenkin muistutti, että Mannerheim ei ollut koskaan kansavallan kannattaja. Tosin 1930-luvulla hän rupesi hiljalleen sopeutumaan siihenkin.

Professori Nummela Luennoi Lyypekin kaupmamahdista. Hän huomautti, että jo 1300-luvulla enemmistö Turun porvareista oli saksalaisia ja useimmiten lyypekkiläisiä. Viipurin perustaminen merkitsi, että Lyypekki sai uuden tukikohdan. Ei ole siis mikään ihme, että Viipurista tuli Suomen kansainvälisin kaupunki.

Ei ole mikään yllätys mutta silti oli ikävä huomata, että kansainvä-

lisuus ei kelpaa kaikille suomalaisille. Somaliyhteisöä ja somalialaisten perheyhteisöjen perustamista tutkiva professori **Outi Fingerroos** kertoi, kuinka alan tutkijat joutuivat rasististen uhkausten kohteiksi. Kun äskettäin hänen tutkimushankkeensa julkistettiin, seurauksena oli yön aikana sähköpostiin tullut tappouhkaus. Mitenkään epätavallista ei ole, että tutkijat voivat saada postin mukana "sitä itseään".

Ehkäpä oireellista on, että Fingerroosin esitys herätti erittäin vilkasta keskustelua seminaariyleisön keskuudessa. Hienoisessa väittelyssä Fingerroos joutui jo hieman alakynteen. Esityskin meni jossain määrin sekaisin.

– RISTO JUSSILA

■ Olin lomailmassa Kreikassa. Päällimmäisenä lomalukemistossa oli **Göran Schildtin** *Odyssuksen vanavedessä*. Olipa mukava palata tähän merkkiteokseen 30 vuoden tauon jälkeen. Teos kuuluu epäilemättä matkakertomusten aate-
liini, ja se on mielestäni myös paras Schildtin Daphne-kirjoista.

Jos jaksaa kahlata Schildtin rikki-
viisaat, taidehistorian oppineisuutta osoittavat löpötykset, kirja on todella mielenkiintoinen. Se näyttää, mimmoisessa köyhyydessä Kreikka eli toisen maailmansodan ja sen jälkeen käydyin sisällissodan jälkeen. Schildtin pariskunta aloitti ilmeisesti ainakin pohjoismaisen turismin tässä sodan runtelemassa maassa.

Schildt tarkkailee ja välillä hämmastelee kreikkalaisen tapoja. Mitään varsinaista kritiikkiä tekstiin ei mahdu. Kritiikin vuoro oli vasta neljännesvuosisata myöhemmin 1970-luvun puolivälissä ilmestyneessä *Dianan saarella*. Kun Schildtin kotisaareksi tulleen Leroksen väki kuuli Ruotsin kautta kirjan sisällöstä, tuttavat loukkaantuivat ja suuttuivat. Luottamuksellisten välien palauttaminen kestikin ymmärtääkseni pitkään.

Schildt oli ensisijaisesti eurooppalainen. Hänen profetiansa 1950-luvun

Lukukokemuksia

alussa on oikeastaan hämmästyttävän oikeaan osunut näkökulma tulevaan.

– Kaikki puhuu sen puolesta, että olisi julistettava perustetuksi Euroopan Yhdysvallat: sen puolesta puhuvat niin valtiolliset ja taloudelliset kuin inhimillisetkin syyt. Sama sivistys, kreikkalainen ja kristillinen sivistys, samat yhteiskunnalliset kokemukset ja sama yhteiskunnallinen rakenne, samat tulevaisuuden toiveet ja samat vaarat painavat leimansa maa-alueeseen, joka, jos sitä mitataan liikennemahdollisuuksien mukaan, on pienempi kuin useimmat valtiomuodostelmat vielä sata vuotta sitten. Mutta tunneperäisesti elämme yhä vielä nurkkakuntaisuuden kannalla, jolle kaikki, mikä on omien kotinurkkien ulkopuolella, on vierasta ja outoa

ja puolittain vihamielistä. Miten kauan vielä täytyy kulua aikaa, ennen kuin opimme sen asian, että nykyiset synnyinmaamme ovat kotikiyliä, joissa olemme syntyneet ja missä tuntemme erikoisen hyvin viihtyvämme, mutta isänmaamme on Eurooppa? hän kysyy.

Hannu Salaman kokukirjan *Juhannustanssien* ilmestymisestä on tänä vuonna tullut kuluneeksi 50 vuotta. Juhlan kunniaksi päätin luokaista uudelleen tämän teoksen. Satakunta sivua luettuani havaitsin, että kirja ei anna minulle mitään uutta. Aika on yksinkertaisesti ajanut teoksen ohi, joten loppuosa jäi lukematta. Jumalanpilkkasyytöksessä ja -tuomiossa oli minun mielestäni paljon melua tyhjistä – ainakin nykyajan horisontista tarkasteltuna.

Klassikkoseikkailujen sarjassa oli kesällä ohjelmassa **Walter Scottin** *Ivanhoe*. Turhaan tätä ei ole sijoitet-

tu suurten seikkailukirjojen sarjaan. Tarina sijoittuu siihen aikaan, jolloin Englannin kuningas **Rikhard Leijonamieli** palasi ristiretkeltä Palestiinasta. Kirja sisältää juonitteluja, taisteluja, romantiikkaa ja kaikkea muuta, mitä kunnan seikkailussa tarvitaan. Tarinassa esiintyy myös jousitaituri **Robert Locksley**. Toisin kuin muissa yhteyksissä tässä

Jussi Pekkarinen, *Kuninkaallisen tammen suojassa – Suomen Oslon-lähetystön historia* (Kustannusosakeyhtiö Hai)

■ Suomen ja Norjan suhteet ovat hyvällä tolalla. Silti maat ovat jääneet jossain määrin vieraksi toisilleen. Yhteistä maille on, että Ruotsi on kummallekin hyvä ja rakas vihollinen. Hiihtomaana Norja on ollut niskan päällä. Doping-syytökset ja -vihjailut ovat välillä tulleet julkisuuteen. Ne ovat kuitenkin olleet pieni ja vähäpätöinen särö maiden suhteissa. Harvoin tulee kuitenkin mieleen, että suhteissa on ollut vuosikymmenten kuluessa hyvinkin kylmiä jaksoja.

Ulkoministeriön tutkija **Jussi Pekkarinen** käy tuoreessa kirjassaan *Kuninkaallisen tammen suojassa – Suomen Oslon-lähetystön historia* läpi kriisiaikojen maiden suhteissa. Teos tuo hyvin esiin sen, että historialla on aina oma painolastinsa. Laajassa mitakaavassa tosin Suomen ja Norjan väliset ongelmat ovat sittenkin olleet suhteellisen pieniä.

Suomi ja Norja solmivat diplomaattisuhteet huhtikuussa 1918. Jo saman vuoden elokuussa Suomi osti oman lähetystötalon Oslost, joka silloin oli vielä nimeltään Kristiania. 1939-luvulla hankittiin virka-asunoksi kiinteistö Thomas Heftyes gaten varrelta. Sieltä Suomen etuja onkin siitä asti valvottu. 1980-luvulla valtiotalta hankki naapuritontilta toisen rakennuksen.

Itsenäisyyden alkuaikoina Suomea pidettiin aluksi lähinnä Saksan vasallina. Saksalaisten tulo valkoisten avuksi sisällissodassa, sodan jälkeinen valkoinen terrori ja saksalaisen prinssin valitseminen Suomen kuninkaaksi olivat pahoja takaiskuja maiden orastaville suhteille.

Seuraavaksi norjalaisten hampaisa olivat Lapuan liike ja sen laittomuudet. Eritoten presidentti **K. J. Ståhlbergin** kyyditys herätti kiivaita tunteita. Norjalaiset arvuuttelivat, mihin Suur-Suomi intoilulla oikein pyrittiin. Myös nihkeästi sujuneet monet sopimusneuvottelut hiersivät suhteita. Toinen maailmansota toi tietysti esiin omat ongelmat. Suomalaisten taistelu saksalaisen aseveljinä oli norjalaisille kova pala. Saksan vaatimuk-

sesta Oslon-lähetystökin jouduttiin muuttamaan pääkonsulinvirastoksi.

Sotavuosien jälkeen maiden turvallisuusratkaisut olivat tunnetusti aivan erilaiset. Norja liittyi Natoon, kun Suomi jäi puolueettomana Neuvostoliiton kylkeen YYA-sopimuksen sitomana. 1970- ja 1980-lukujen taitteessa Suomen ja Norjan suhteet olivat aallonpohjassa. Maille oli välillä suuria vaikeuksia ymmärtää toinen toisensa ulko- ja turvallisuuspoliittisia ratkaisuja. Nation-lehden pilapiirros kekkoskasvoisesta Urho-koirasta neuvostojohdon apurina aiheutti suuren diplomaattisen mylläkän.

Värikkäitä lähettiläitä

Suhteet palautuivat normaaleiksi oikeastaan vasta Neuvostoliiton hajotua. Vuonna 1995 suurlähettiläs Jorma Inki raportoi osuvasti: "Edustustossa havaitsee nyt myös Norjan viranomaisten ja yleisön lopultakin pitävän Suomea tavallisena pohjoismaana".

Pekkarinen osoittaa kirjassaan, kuinka lähetystöt joutuvat usein painimaan muiden kuin diplomaattisten ongelmien parissa. Oslossakin henkilöstön keskuudessa on ollut tulehtuneita suhteita. Joskus on täytyntä olla huolissaan henkilöstön terveydestä, kun talviaikaan vetoisassa lähetystörakennuksessa on ollut kylmä.

Myös Oslossa on palvellut isänmaata värikkäitä lähettiläistä. Värikkäimpiin kuului epäilemättä Suomen ensimmäisen naisuurlähettiläs

Tyone Leivo-Larsson, joka palveli Oslossa vuosina 1958–1965. Ammattidiplomaatit pöyristyivät nimityksestä. Leivo-Larsson oli tyytymättömän alaisiinsa; juuri kukaan ei tuntunut kelpaavan hänelle. Toisaalta Leivo-Larssonia pidettiin vaikeana esmiehenä.

Diplomaattinen skandaali oli lähellä vuonna 1951 lähettiläs **Eduard Hj. Palinin** tehtyä ensivierailun Islantiin. Oslon-lähetystö hoiti suhteita Islantiin vuosina 1947–1982. Hänen raporttinsa matkalta on aivan omaa luokkaansa. Siinä ei islantilaisia kiitely: "Kyllä he saattavat olla omalla tavallaan ystävällisiä, mutta lukuun ottamatta muutamia harvoja poikkeuksia he kattaaltaan ovat, suoraan sanoen, idiootteja". Keskustelut islantilaisten kanssa olivat ikäviä ja raskaita. Hän oli suorastaan onnellinen päästessään takaisin Osloon.

Kaikkia lähettiläiden raportteja ei välttämättä edes lueta. Ulkoministeri **Åke Gartz** kuitenkin luki Palinin raportin. Hän oli tyrmistynyt. Jos Palin olisi lähettänyt vaikutelmansa ministerille HV-kirjeenä, tilanne olisi ollut toinen. Mutta raportointia hän piti täysin sopimattomana. Hän varoittikin, että matka saattoi olla viimeinen: "Jos nimittäin raporttisi kulkeutuu väärin käsiin, ei sinulla ole minkäänlaisia toimintamahdollisuuksia enää Reykjavikissa. Olet munanut itsesi kunnolla".

Suomalaisten onneksi raportti ei päätynyt mitään kautta islantilaisen tietoon. Palinkin paransi tapansa. Seuraavissa raporteissa ei ollut enää huomautettavaa.

Pekkarinen kirja perustuu suhteellisen ohueen lähdepohjaan. Näin olen siinä ei pureuduta erityisen syvästi maiden suhteisiin. Kirja on tarkoitettu myös norjalaisille, sillä teksti on kahdella kielellä.

Pekkarinen on viime ajat keskittynyt etenkin Suomen suurlähetystöjen vaiheiden kertomiseen. Viimeksi häneltä ilmestyi Suomen Lontoon-lähetystön historia. Lähiainkoina ilmestyy varmasti mielenkiintoa herättävä Tallinnan-lähetystön historia.

– Risto Jussila

teoksessa hänen oikea nimensä on **Robin Hood**. Kirja on keskiajan historiaa, olkoonkin että se on täysin seipitettyä tarinaa.

Minulla oli käytössäni käännös vuodelta 1988. Se oli korjattu ja lyhennetty versio vuoden 1930 käännöksestä. Minkähänmoinen mahdoin olla alkuperäinen, 1800-luvulta peräisin oleva versio. Uusimmassa suomennoksessakin huomio kiinnittyy vahvaan juutalaisvastaisuuteen. On tietysti muistettava, ettei keskiajalla eikä liioin teoksen kirjoitusaikana 1800-luvulla juutalaisten asema ollut kaksinen missään. Ehkäpä kirja kuvaa vain todellisuutta. Natsien juutalaisvainoista ei tässä yhteydessä tarvitse edes muistuttaa.

Olen aiemmin kertonut Päätalohankkeestani. Tarkoituksena oli alkujaan lukea yksi **Kalle Päätalon**

teos kesässä. Tämä suunnitelma on mennyt täysin uusiksi. Kahden kesän jälkeen luin nimittäin kuu-kauden aikana koko viisiosaisen *Koillismaa*-sarjan, 2800 sivua tekstiä. Sarjan viimeinen osa *Mustan lumen talvi* on sarjan heikoin. Se on sijoitettu jo nykyisyyteen eli kirjoitusaikaan 1960-luvun lopulle. Tekstiin Päätalo on tavallaan liimannut päälle pakollisina tuon ajan ilmiöitä. Oli niin tai näin, alkaa näyttää vahvasti siltä, että olen koudussa Päätalon. Kesän kuluessa kului nimittäin ohjelmaan peräti neljä muutakin Päätaloa. Kesän aikana kahlasin siten läpi yhdeksän Päätalon tiiliskiveä!

Kollega **Unto Hämäläinen** kirjoitti keväällä Helsingin Sanomissa olevansa koudussa **Ken Folletin**, monista jännäreistään tunnettuun brittikirjailijaan. Jännärit eivät kui-

tenkaan kouduttaneet Unskia. Sen teki Folletin aloittama ”vuosisataspaktaakeli”. Ymmärtääkseni siitä on ilmestynyt suomeksi toistaiseksi kaksi paksua osaa: *Kun suuret sortuvat* ja *Maaailman talvi*. Molemmat kirjat odottavat hyllyssäni syksyä. Onpa mielenkiintoista nähdä, jääkö minäkin Follet-koukkuun.

Aika kului myös monen muun kirjan parissa. Tätä kirjoittaessani olin aloittanut **Heikki Kirkinen** ja kumppanien jo vuosia sitten kirjoittaman Venäjän historian. Silmään pisti yksi mielenkiintoinen ajatus. Kirkinen kirjoittaa jotenkin siihen malliin, että livana III:n aikana syntyi ohjelma, jossa Venäjä pyrki valloittamaan takaisin aiemmin menettämänsä alueet, ja tätä ohjelmaa on sittemmin toteutettu monta kertaa muulloinkin. Tuntuuko tutulta?

– RISTO JUSSILA

Kevätretkellä Ruotsissa

Kuvat: Risto Hurlmalainen

Historian ystäväin innokas valtuuskunta tutustui toukokuun lopulla Mälarenjärven maisemiin Ruotsissa. Retkestä on tarkka selostus liiton sivuilla. Tässä kuvallisia muistoja matkasta.

Historian ystäväet ovat saapumassa Gripsholmin linnaan. Mahtavat muurit, linnaa ympäröivä vallihauta ja tykit sisäpihalla kertovat 1500-luvun levottomista oloista. Gripsholmin rakennuttaja **Kustaa Vaasa** aloitti muutokuvien keräämisen. Vuosisatojen aikana linnaan on kertynyt Ruotsin suurin muutokuvakokoelma. **Kustaa III:n** aikana linna sai oman teatterin.

Lähes kaikkiin Mälarenjärven linnoihin liittyy jollakin tavoin hallitseva kuningas, vahvimmin kuitenkin Gripsholmiin Kustaa Vaasa ja Drottningholmiin Kustaa III. Drottningholmin linnan laajennus ja puistot toteutettiin 1700-luvulla. Kulttuurikuningas Kustaa III:n aloitteesta linna sai vieläkin käytössä olevan oman teatterin. Hallitsijoiden linnaperinnettä jatkaa Ruotsin nykyinen hallitsija. Hänen kotilinnansa on Drottningholm.

Tidön linnan upeasti koristeltua salia ihailemassa. Suurvaltakaudesta myös menestyneet mahtimiehet rakennuttivat linnoja. Tällainen on valtakunnan-kansleri **Axel Oxenstiernan** komea Tidön renessanssilinna.

